

SZABÓ KRISZTIÁN

A védő jelenléti joga a nyomozási szakban

Közismert, hogy napjainkban új büntetőeljárás törvény kodifikálása folyik, mert a hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) a gyakori és ötletszerű változtatások következtében újabb módosításokkal már nem igazán javítható.

Előremutató lépésnek tartottam volna, ha 2003. július 1-jén az eredeti elképzeléseknek megfelelő, az ügyféli (angolszász) tárgyalási rendszert elvi és normaszöveg szinten is következetesen megvalósító törvény lépett volna hatályba, de egy addigra már többször módosított, az elvek és normaszöveg tekintetében következetlen jogszabályt kezdtünk alkalmazni. A helyzet pedig azóta csak romlott. Kiemelendő, hogy a Be. eredeti koncepciója az ügyféli tárgyalási rendszer azon sajátosságát juttatta volna érvényre, miszerint bizonyítás csak a bíróság előtt folyik, a nyomozás során nem perrendszerű bizonyítékok összegyűjtése történik. A Be. előkészítésében közreműködő *Erdei Árpád* is hangsúlyozta: „*a koncepcióban a tárgyalás kontradiktórius jellegének erősítése komoly hangsúlyt kapott*”,¹ minthogy a jogviták eldöntésének legmegfelelőbb színtere a kontradiktórius bírósági tárgyalás. Érdekes tény, hogy a Bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény cikk (a továbbiakban: Bp.) a végül hatályba lépő Be. egységes eljárás felfogásával szemben – amely Erdei szavaival élve implikálja a nyomozási és tárgyalási bizonyítás egyenértékűségét² – a Be. eredeti tervezetéhez hasonlóan a nyomozás célját és jelentőségét csupán a vádemelés szükségességéről döntetni hivatott vádló tájékoztatásához szükséges adatok megszerzésében határozta meg. Ez az általam követendőnek tartott felfogás a hatályos törvény nyomán lefolytatott eljárások gyakorlati tapasztalatai alapján úgy tűnik, hogy egy évszázaddal később sem tud érvényre jutni, noha a Be. 164. § (2) bekezdésének második mondata szerint a nyomozás során a tényállást csak oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e.

¹ Erdei Árpád: Nem a koncepció és nem is a mása. Etüd az 1998. évi XIX. törvény kialakulásának vizsgálatához. In: Domokos Andrea – Deres Petronella (szerk.): *De iuris peritorum meritis. Studia in honorem Endre Bócz. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2007, 40. o.*

² Erdei Árpád: Az 1896. évi Bp. bizonyítási rendszerének néhány sajátossága. *Magyar Jog, 1996/11., 656. o.*

Az egységes eljárás, s ezen belül a nyomozási és tárgyalási szakasz bizonyítási egyenértékűségének elvét elutasítandónak tartom. Nem kétséges, hogy „a nyomozás és a tárgyalás közül az utóbbit kell a jelentősebbnek tartanunk, minthogy a bűnösség kérdésének eldöntése az eljárás tisztességét biztosító alapelvek teljes érvényesülése mellett csak itt valósulhat meg”³. Ezzel szemben tény a nyomozó hatóságok jogköre eszköztárának gyors bővülése, a büntetőeljárás nyomozási szakaszának egyre hangsúlyosabbá válása.⁴ Abban az esetben, ha a nyomozási szakaszt a bizonyítás szempontjából egyenrangúnak tekintjük a bírósági tárgyalással, akkor indokolt, hogy a védelem jogosítványai is ehhez mérten érvényesüljenek már a büntetőeljárás kezdeti szakaszától. Ezt a hatályos Be. nem biztosítja, elegendő a nyomozási cselekményeken történő részvétel vagy a korlátozott iratismeret szabályaira gondolni. Az 1973. évi I. törvény – a Be.-hez hasonlóan – egyenértékűnek tekintette a nyomozás és a tárgyalás során felvett bizonyítás jelentőségét, de a védelem jogosítványait is ehhez a rendszerhez igazította.

A jelenleg zajló kodifikáció során eldöntendő kérdés a nyomozási és tárgyalási bizonyítás egyenértékűségének fenntartása, vagy elvetése. E körben különös figyelmet érdemel az Alkotmánybíróság 8/2013. (III. 1.) AB határozata, amely egyebek között a következőket rögzíti: „A tárgyalás nyilvánossága a tisztességes eljárás védelme alá tartozó garanciális szabály, amely az igazságszolgáltatás társadalmi ellenőrzését segíti. [...] Ezzel szemben a nyomozás főszabály szerint nem nyilvános. [...] A nyomozás során foganatosított kihallgatásoknak független résztvevői nincsenek. A nyilvánosság hiányának egyik következménye, hogy a kihallgatáson történtek később nehezebben ellenőrizhetők, rekonstruálhatók.”⁵ Nem helyeselhető tehát, ha a nyomozás során – kevésbé vagy egyáltalán nem ellenőrzött körülmények között – felvett bizonyítás egyenértékű vagy sokszor még fontosabb is, mint a tárgyalási szakban lefolytatott bizonyítás.

Gyakorlati tapasztalat, hogy a bíróságok nem igazán támasztanak kétségeket a nyomozás anyagával kapcsolatban, azokat sokszor kritika nélkül elfogadják. Holott a kihallgatások a nyomozást folytató nyomozók teljes irányítása alatt állnak, így ők jogosultak meghatározni annak helyszínét, időpontját, a terheltnek feltett kérdéseket, és e kérdések ütemezését, sorrend-

---

³ Erdei Árpád: Tilalmak a bizonyításban. In: Erdei Árpád (szerk.): Tények és kilátások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére. KJK, Budapest, 1995, 54. o.

⁴ Erről részletesen lásd Farkas Ákos: Európai büntetőjog Amszterdam és Nizza után. Európai Jog, 2001/2., 14. o.

⁵ 8/2013. (III. 1.) AB határozat 39. pont

jét. Önmagában már a kihallgatások környezete és körülményei sajátos pszichikai hatást gyakorolnak a terheltre. A nyomozó hatósági dominancia mellett, a terhelt számára idegen és izolált környezetben folytatott kihallgatások során a terhelt kiszolgáltatottá válhat. Az AB-határozat szerint ezek a körülmények magyarázzák, hogy a bírósági tárgyalás során tett vallomásokéhoz képest a nyomozás során beszerzett terhelti vallomások önkéntessége tekintetében miért vetődik fel – vagy kellene hogy felvetődjön – jóval több alkalommal kétség. A személyi jellegű bizonyítási eszközök túlsúlyára figyelemmel nehezen vitatható, hogy ha a védő jelen van a nyomozás során foganatosított kihallgatáson és az erről készült jegyzőkönyvet aláírja, akkor a tárgyalási szakban kevés sikerrel lehet a vallomások hitelességét kétségbe vonni. Éppen ezért sem elhanyagolható jelentőségű kérdés, hogy a nyomozás során a védő mely eljárási cselekményeknél, azon belül is a terhelti és tanúkihallgatásokon lehet jelen.

Védői jelenlét a gyanúsított ki hallgatásokon

1901-ben megjelent művében *Balogh Jenő* egyetemi tanár a védelem szerepe kapcsán leszögezi: „*a védelem nem csupán a terhelt egyéni érdekeinek szolgál, hanem közérdeknek is, annyiban, a mennyiben a valódi tényállás kiderítését és az anyagi igazság érvényreemelését kívánja előmozdítani*”⁶. Ehhez képest egészen megdöbbentő mintegy száztíz év elteltével alkotmánybírói különvéleményként a következő sorokat olvasni: „*Az első gyanúsított ki hallgatást megelőző szakaszban tehát a védővel való érintkezésben megnyilvánuló védelemhez való jog csupán absztrakt, tartalom nélküli jogi lehetőség, eleve nem szolgálhat más célt, mint – utasítások és tippek megadásán, illetőleg nevek és helyek megjelölésén keresztül – a cselekmény felderítésének és az elkövetők kézre kerítésének a megakadályozását.*”⁷

Sajnos ez utóbbi felfogás határozza meg manapság az eljáró hatóságok védelemhez történő viszonyulását, nem *Balogh* professzor sorai. Napjaink justizmordjai, az országos nyilvánosságot kapó vagy csak csendben kiderülő ártatlanul történő elítélések nagyobb óvatosságra kellene hogy intsek az eljáró hatóságok tagjait, és a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályok betartása, a védelem jogainak tiszteletben tartása, a közvetve vagy közvetle-

⁶ *Balogh Jenő: Magyar bünvádi eljárási jog. Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, Budapest, 1901, 299. o.*

⁷ *Szivós Mária alkotmánybíró különvéleménye a 166/2011. (XII. 20.) AB határozathoz.*

nül kikényszerített vallomások értéktelenségének felismerése előtérbe kerülése lenne kívánatos. A védő nem hivatásos bűnpártoló, hanem a mentő bizonyítás anyagának megszerzésére irányuló indítványával az anyagi igazság érvényre jutását előmozdító szereplője lehet az eljárásnak.

Éppen ezért nem mindegy, hogy a gyanúsított mikor, milyen körülmények között találkozik a védőjével, első vallomását milyen tények ismeretében, a védővel történő konzultációt követően vagy annak hiányában teszi meg. Ezzel kapcsolatban 8/2013. (III. 1.) AB határozatában az Alkotmánybíróság is rámutatott a legfőbb problémákra: a bünyügyi eljárások során számos esetben fordul elő, hogy a nyomozó hatóság az éjjeli órákban bünyügyi őrizetbe vett és kihallgatott terheltek részére a kirendelt védőt telefax útján úgy értesíti, hogy a védő nyilvánvalóan csak a következő munkanap reggeli óráiban, már a terhelti kihallgatás lebonyolítása után értesül az eljárási cselekményről. Hasonló helyzet áll elő, ha a nyomozó hatóság hétvégén hallgatja ki a terheltet, mert a kirendelt védő formálisan kap ugyan értesítést a kihallgatás tervezett időpontjáról és helyszínéről, azonban az értesítés módja és ideje miatt ténylegesen még sincsen lehetősége a kihallgatáson megjelenni és az eljárási törvényben meghatározott feladatait teljesíteni.⁸ Pontosan a garanciális jogok sérelme miatt jutott az Alkotmánybíróság arra a következtetésre, hogy az értesítés elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítékként nem értékelhető. Tehát a védelemhez fűződő joggal az sem fér össze, ha a védőt olyan időpontban tájékoztatják a kihallgatás helyszínéről és időpontjáról, hogy ténylegesen már nincs lehetősége azon részt venni és az eljárási törvényben meghatározott jogait gyakorolni, feladatait ellátni. Mivel a gyakorlat sajnos semmit nem változott az AB-határozat nyomán, ezért szükséges, hogy a leendő Be. a vonatkozó rendelkezéseket és jogkövetkezményeket *expressis verbis* szabályozza, és megítélésem szerint nem szükséges különbséget tenni a kirendelt és a meghatalmazott védő között.

Nemcsak a büntetőeljárás-jog elmélete és az Alkotmánybíróság határozatai követelik meg a védelem jogainak teljesebb körű érvényesülését a nyomozási szakban, de az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) is hangsúlyozta egyebek között a *Salduz kontra Törökország-ügyben*⁹, miszerint az ebben a fázisban összegyűjtött bizonyítékok meghatározzák azt a keretet, amelyben a tárgyalás során a felrótt bűncselekményt vizsgálják. Ezzel párhuzamosan a vádlott gyakran rendkívül sebezhető helyzetben van az eljá-

⁸ 8/2013. (III. 1.) AB határozat 46. pont

⁹ *Salduz kontra Törökország*, 2008. november 27-i ítélet (ügyszám: 36391/02).

rás e szakaszában, amelyet csak fokoz az a tény, hogy a büntetőeljárás joga egyre komplexebbé válik, különösen ami a bizonyítékok összegyűjtésére és felhasználására vonatkozó szabályokat illeti. „A legtöbb esetben ezt a sebezhetőséget nem lehet adekvát módon másként kompenzálni, mint egy ügyvéd segítségével, akinek a feladata jelesül abban áll, hogy lépjen fel azért, hogy tartsák tiszteletben a vádlott jogát, hogy ne tegyen vallomást önmaga ellen. Ez a jog azt feltételezi, hogy egy büntető ügyben, a vádhatóság törekedjen arra, hogy álláspontját úgy alapozza meg, hogy nem folyamodik erőszakkal vagy nyomásgyakorlással, a vádlott akarata ellenére megszerzett bizonyítékokhoz. Az ügyvéddel való azonnali kapcsolatfelvétel részét képezi azoknak az eljárási garanciáknak, amelyekre a Bíróság különösen figyel.”¹⁰ Az EJEB megítélése szerint nemcsak az aggályos, ha az első gyanúsított kihallgatáson nincs jelen a védő, de meghatározó jelentősége van annak is, hogy az ügyvéd nélkül tett nyilatkozatoknak mi a későbbi sorsuk, a terhelt később megerősítette vagy megtagadta-e őket, a nyilatkozatok milyen hatást gyakoroltak az illető büntetőeljárásának végkimenetelére, történt-e az ügyvéd távollétében egyéb eljárási cselekmény.

Az előzőekben kifejtettek miatt nem elegendő a terhelt formális védelméről gondoskodni, hanem a fogva tartott terhelt részére a védőt legkésőbb a terhelt első kihallgatásáig szükséges kirendelni, és a kirendelő határozatban tájékoztatni kell a terhelt fogva tartásának helyéről, valamint kihallgatásának tervezett helyéről és idejéről. A 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet 9. § (2) bekezdése pedig előírja, hogy a védőt – legyen kirendelt vagy meghatalmazott – kellő időben, legkevesebb huszonnégy órával korábban, a hely és időpont megjelölésével szükséges értesíteni azokról az eljárási cselekményekről, amelyeken az eljárási törvény alapján jelen lehet.

Védői jelenlét a tanúkihallgatásokon

A Be. hatálybalépése előtt az egyik legtöbb vitát kiváltó kérdés a védő egyes nyomozási cselekményeknél, különösen a tanúkihallgatásoknál való jelenléti jogosultsága volt. Abban a rendszerben, ahol bizonyítás csak a tárgyaláson folyik, nincs is különösebb jelentősége annak, hogy a védő a nyomozás idején jelen van-e vagy sem a tanú kihallgatásánál, kérdezhet-e a terhelt vallomást tévő tanútól, kétségessé teheti-e a tanú szavahihetőségét, vallomásának

---

¹⁰ Erről részletesen lásd Salduz kontra Törökország, 2008. november 27-i ítélet 54. pont.

hiteltérdemlőségét. Ha viszont a nyomozás során felvett bizonyítás egyenrangú a tárgyaláson felvett bizonyítással, és az érdemi védekezés már ebben az eljárási szakaszban is kívánatos, akkor a korábbi szabályozás helytállósága – tudniillik a védő valamennyi tanú kihallgatásánál jelen lehet – véleményem szerint nem kérdőjelezhető meg.

Hazánkban az 1973-as Be. az 1989. évi XXVI. törvénnyel történt módosítása után korlátozás nélkül megadta a védőnek a nyomozás során a tanúkihallgatásokon való jelenlét jogát, e megoldást a szakirodalmi szerzők egy része és a nyomozásokat folytató hatóságok képviselői túlzásnak és a nemzetközi tapasztalatokkal is ellentétesnek tartották. *Bócz Endre* például ezt a módosítást az „*átgondolatlan rögtönzés tipikus terméke*” jelzővel illetve egyebek között olyan prakticista megfontolások alapján, mint hogy „*ki fizeti a postaköltségeket, hova ülteti le a nyomozó egy-egy tanúkihallgatásnál azt a 3-4 (nem is a példabéli tíz) védőt, aki a tanúkihallgatáson jelen kíván lenni [...]*”¹¹. *Kemény Gábor* elsősorban krimináltaktikai szempontok alapján bírálta a megoldást, miszerint „*jelentősen nehezíti a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekmények felderítését és az igazságszolgáltatást [...] A védő jelenléti jogosultsága miatt nincs a vizsgálónak lehetősége arra, hogy egyes bizonyítékokat csoportosítva, megfelelő időben tárjon a gyanúsított elé, amivel csökkenthető lenne a hazug védekezés lehetősége.*”¹² *Borai Ákos* szerint a védő részére biztosított korlátlan jelenléti joggal a védelem a korábbi esélyegyenlőséghez képest méltánytalan előnyhöz jutott: „*a nyomozás titkosságához fűződő (s éppen a nyomozás hatékonyságát elősegítő) követelmények szenvedhetnek csorbát [...] a védelem a bűnüldözési funkció rovására méltánytalan előnyt szerzett [...] a büntetőeljárás-jogi jogviszony egyes jogalanyainak az eljárási érdekeik érvényesítésével összefüggő korábbi esélyegyenlősége – a jogállamiság elvi követelményeinek ellentmondva – a védelem oldalára billen át*”¹³. *Fenyvesi Csaba* egyenesen az 1989-es törvénymódosítást tartja a tanú védelemének szükségességét, elméleti követelményeit megalapozó, majd a jogalkotási folyamatot elindító tényezőnek.¹⁴

Úgy gondolom, hogy bár az előbbi érvek között vannak megfontolást és megoldást igénylő felvetések is, egyáltalán nem szolgálnak elégséges indok-

11 Bócz Endre: A büntető eljárási törvény novellájához. *Magyar Jog*, 1990/1., 45. o.

12 Kemény Gábor: Büntető eljárásjogunk tanúvédelemmel kapcsolatos módosításai, a bennük rejlő lehetőségek tükrében. *Belügyi Szemle*, 2000/10., 85–86. o.

13 Borai Ákos: A tanúvédelem I. rész. *Rendészeti Szemle*, 1994/10., 36. o.

14 Erről részletesen lásd Fenyvesi Csaba: Védői jelenlét a nyomozásban. *Magyar Jog*, 2001/5., 295. o.; Fenyvesi Csaba: A tanúvédelem és a védőüggyvéd. In: Róth Erika (szerk.): *A tanúvédelem útjai Európában*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002, 81. o.

ként a védői jogok korlátozásához a nyomozási és tárgyalási bizonyítás egyenrangúságára épülő rendszerekben. Nem véletlen, hogy a korlátlan jelenléti jog szabályait különösen az ügyvédi praxist folytatók igen haladónak, korszerűnek vallották. A Be. azonban a védői jelenléte azon tanúk körére szűkítette, akiket a védő vagy az általa védett gyanúsított indítványozott kihallgatni, illetve az ilyen tanúk közreműködésével lefolytatott szembesítésre. Mindezt visszalépésnek tartotta például Cséka Ervin.¹⁵ Király Tibor ezzel kapcsolatban pedig a következő észrevételt tette: „Tény ami tény: ez korlátozásnak látszik, ami összefügg azzal, hogy [...] nem gondoltak ügyféli kontradiktórius nyomozásra; ezt a jelleget a tárgyalás számára kívánták fenntartani több-kevesebb sikerrel.”¹⁶

Ahogy már említettem, a tervezett, de hatályba sohasem lépett Be.-változtatás, amely következetesen a tárgyalás központi szerepét előtérbe helyező ügynevezett ügyféli modellt valósította volna meg, valóban nem igényelte a korábbi széles körű védői jelenléti jogot.¹⁷ Ebben a rendszerben a nyomozási cselekményeken a védő részvétele szükségtelen, indokolatlan, ugyanis a nyomozás során fő szabályként nem került volna sor a tanúk kihallgatására, a nyomozó hatóság csak információkat gyűjtött volna, és a tanúk csak az eljárás fő szakaszának tartott tárgyaláson tettek volna vallomást a bíróság előtt.

Mivel végül nem sikerült megvalósítani a törvény eredeti koncepcióját, továbbra is „meghatározó (adott esetben ügydöntő) jelentőségű a nyomozási eljárás során felvett bizonyítás”¹⁸, így manapság gyakran valamiféle jogállami deficitről, a védői jogok csorbitásáról hallani ebben a kérdésben. Pedig a jogalkotó előtt több lehetséges út állt a probléma megoldására, ennek egyike volt a védelem jogosítványának drasztikus visszaszorítása, de választhatta volna azt is, hogy a védő előtt titkosan kezelendők a tanú személyi adatai, ez

---

15 Erről részletesen lásd Cséka Ervin: Bevezető. Jogtudományi Közlöny, 1998/4., 114. o.

16 Király Tibor: A büntető eljárási kódex tervezetének helye a magyar büntető eljárásjog fejlődésében. Jogtudományi Közlöny, 1998/4., 118. o.

17 Fenyvesi *Védői jelenlét a nyomozásban és A tanúvédelem és a védőügyvéd* című idézett tanulmányai-ban például nem látja a védelem jogainak korlátozását az akkor még csak tervezett szűkítésben, mivel a bírósági szakban a korlátlan részvételi lehetőséggel kontradiktórium alá vethető a tanú és vallomása. Pataky Csaba azonban pontosan Fenyvesi álláspontját bírálja: „Vannak olyan álláspontok, túlzás volt, hogy minden meghallgatásnál jelen lehetett védő. Nem tudok egyetérteni Dr. Fenyvesi Csaba habilitált prof. véleményével, amit A védőügyvéd című kitűnő munkájában ír le, miszerint a büntetőeljárás törvényünk túlkapása volt, hogy a védő minden tanú kihallgatásánál jelen lehetett.” Pataky Csaba: Ügyvéd a büntetőeljárásban. In: Holé Katalin – Kabódi Csaba – Mohácsi Barbara (szerk.): Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2009, 377. o.

18 Bánáti János – Kádár András Kristóf – Bencze Máttyás: Az előzetes letartóztatás és a kirendelt védő intézménye. Fundamentum, 2005/2., 49. o.

esetben a védő jelenléti joga és a tanúk biztonságérzete sem csorbult volna. Fenyvesi Csaba empirikus kutatása igazolta azt is, hogy a széles körű jelenléti jog biztosítása idején is az enyhébb súlyú ügyekben négy-, a súlyosabb – akkor még megyei bírósági, ma törvényszéki hatáskörű – ügyekben huszonkét százalékos volt a védői nyomozási részvétel a tanúkihallgatásokon¹⁹, vagyis az esetek jelentős részében fel sem vetődhetett a védői jelenlét negatív hatása. Tény, hogy bizonyos helyzetekben akár objektív tényezők hiányában is a védői jelenlét növelheti a tanú félelemérzetét, de mindenképpen helytálló *Farkas Ákos* és *Róth Erika* megállapítása, miszerint „*a bűncselekmény jellegétől, természetétől, az elkövető személyétől, a védő karakterétől függetlenül azt kijelenteni, hogy a bűnüldözés hatékonyságának a védelmi jogok érvényesülése képezi a gátját, enyhén szólva elhibázott*”²⁰. Ugyanezen indokok alapján gyakorló ügyvédként túlzónak érzem azt az állítást is, amelynek értelmében „*eljárásjogi szempontból [...] de facto nincs különbség a védő, valamint a terhelt fizikai jelenléte között a tanú kihallgatásán*”²¹. Megítélésem szerint az is erősen megkérdőjelezhető, hogy a védelem jogainak ilyen mértékű korlátozása indokolt-e a tanú személyes nyilatkozata, illetve annak legalább szubjektív fenyegetettségerzete hiányában.

Zárógondolatok

Kétségtelen, hogy a Be. alapján kialakult gyakorlatra továbbra is igaz a korábbi törvényre vonatkozó azon állítás, miszerint a „*magyar büntetőeljárás szabályozás a ténymegállapítások érdemi munkáját a nyomozási szakra helyezi, a bírósági szakasz pusztán megismétli azt a közvetlenség követelménye alapján*”²². Ez a rendszer viszont magában rejti annak veszélyét, hogy „*a bíróság a jegyzőkönyvben rögzített nyomozási vallomásokat általában hitelt érdemlőbbnek tekinti, mint azokat, amelyeket közvetlenül hall a tárgyaláson*”²³. Ha pedig a nyomozás perrendszerű bizonyítékokat produkál, vagyis „*a nyomozási bizonyítás minőségileg egyenértékű a tárgyalási bizo-*

19 Erről részletesen: Fenyvesi Csaba (2002): i. m. 82. o.

20 Farkas Ákos – Róth Erika: Tanúvédelem a büntetőeljárásban. Magyar Jog, 1992/10., 587. o.

21 Borai Ákos: i. m. 37. o.

22 Fenyvesi Csaba (2001): i. m. 293. o.

23 Erdei Árpád (2007): i. m. 44. o.; Ennek kapcsán Erdei egy másik tanulmányában így ír: „*Szomorú, hogy [...] a szóbeli és közvetlen tárgyaláson nem éppen ritka, hogy a bíróság a nyomozási vallomásnak nagyobb hitelt tulajdonít, mint annak, amit előtte tettek.*” Erdei Árpád: Kodifikációs megfontolások a büntető eljárás elveit ürtügyén. Magyar Jog, 1990/3., 217. o.

nyítással, akkor a tárgyalás nem több, mint formalitás, mert hiszen a nyomozás az ügyet eldönti”²⁴, ez pedig kísérteties hasonlóságot mutat az inkvizitórius büntetőeljárás rendszer leírásával.²⁵

Mivel jelenleg a nyomozás anyaga óvatosan fogalmazva legalább annyira fontos – nem annyira óvatosan fogalmazva: fontosabb –, mint a perrendszertől garanciák által övezett tárgyalási szakban felvett bizonyítás, megítélés szerint indokolt lenne lehetővé tenni a védelem számára a korábbi, szélesebb körben biztosított jelenlétet a nyomozás idején történő tanúkihallgatásokon.²⁶

Abban az esetben, ha a nyomozást egy közigazgatási jellegű eljárási szaknak tekintjük, mint teszi azt a francia büntetőeljárás-jog²⁷, amely ekként nem is része a tulajdonképpeni büntetőeljárásnak, akkor ebben természetesen nem releváns a védői jelenlét. Az ezen elvnek megfelelően felépülő francia rendszerben a védő tevékenysége és ezáltal a jelenléti joga a bírósági szakra szűkül, vagyis a nyomozási szakban egyáltalán nem lehet jelen a tanúk meghallgatásánál.²⁸ Ehhez képest a Be. szabályozása meglehetősen „nagyvonalúnak” tűnhetne, amennyiben a magyar büntetőeljárásban nem szembesülnénk a már egyértelműen a büntetőeljáráshoz tartozó nyomozási szakasz túlsúlyával. Ez a probléma is arra hívja fel a figyelmet, hogy először a jogalkotónak szükséges lenne eldöntenie, miszerint ügyféli modellt vagy az inkvizitórius rendszerre inkább hasonlító kelet-európai eljárási modellt kívánja megvalósítani, és ehhez igazítani az egyes részletszabályokat, mert egészen addig a különböző nemzetközi példákra történő hivatkozás meglehetősen falsnak tűnik ebben a körben.

²⁴ Erdei Árpád (1995): i. m. 57. o.

²⁵ Érdeemes talán azt is megjegyezni, hogy a másodfokú eljárásban épp azért nincs esély az első fokon eljáró bíró által megállapított tényállást vitatni, mert a ’közvetlenség’ elve szerint rögzítetteket nem lehet felülmérlegelni. Lásd bővebben Elek Balázs: A jogerő a büntetőeljárásban. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2012, 52–57. o.

²⁶ Róth Erika ezzel kapcsolatban a következőképp fogalmaz: „[...] mindaddig, amíg a nyomozásnak, a nyomozás során felvett bizonyításnak olyan primátusa van, olyan jelentősége van a büntetőjogi felelősség megállapításakor mint napjainkban, akkor számomra bizony elengedhetetlennek tűnik a védelem megjelenése már a nyomozati szakban is.” Róth Erika: Hogyan és kitől védjük a tanút? In: Róth Erika (szerk.): Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre. A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13–14. Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Budapest, 2001, 114. o.

²⁷ A hazánkban hagyományosan nyomozásnak nevezett eljárási szakasz valójában átfogja a tulajdonképpeni nyomozást és a Code d’Instruction Criminelle által az inkvizitórius büntetőeljárás rendszerből átvett bírói vizsgálatot is.

²⁸ Vö. Fenyvesi Csaba (2002): i. m. 83. o.; Raymond Screvens: Le statut du témoin et sa protection avant, pendant et après le procès pénal. Revue de Droit Pénal et de Criminologie, A. 69. 1. Janvier 1989, p. 4.

IRODALOM

- Balogh Jenő:** Magyar bűnvádi eljárási jog. Grill Károly Cs. és Kir. Udvari Könyvkereskedése, Budapest, 1901
- Bánáti János – Kádár András Kristóf – Bencze Mátyás:** Az előzetes letartóztatás és a ki-rendelt védő intézménye. *Fundamentum*, 2005/2.
- Bócz Endre:** A büntető eljárási törvény novellájához. *Magyar Jog*, 1990/1.
- Borai Ákos:** A tanúvédelem I. rész. *Rendészeti Szemle*, 1994/10.
- Cséka Ervin:** Bevezető. *Jogtudományi Közlöny*, 1998/4.
- Elek Balázs:** A jogerő a büntetőeljárásban. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2012
- Erdei Árpád:** Kodifikációs megfontolások a büntető eljárás elvei ürügyén. *Magyar Jog*, 1990/3.
- Erdei Árpád:** Tilalmak a bizonyításban. In: **Erdei Árpád (szerk.):** Tények és kilátások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére. KJK, Budapest, 1995, 47–61. o.
- Erdei Árpád:** Az 1896. évi Bp. bizonyítási rendszerének néhány sajátossága. *Magyar Jog*, 1996/11.
- Erdei Árpád:** Nem a koncepció és nem is a mása. Etűd az 1998. évi XIX. törvény kialakulásának vizsgálatához. In: **Domokos Andrea – Deres Petronella (szerk.):** De iuris peritorum meritis. Studia in honorem Endre Bócz. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2007, 33–46. o.
- Farkas Ákos – Róth Erika:** Tanúvédelem a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 1992/10.
- Farkas Ákos:** Európai büntetőjog Amszterdam és Nizza után. *Európai Jog*, 2001/2.
- Fenyvesi Csaba:** Védői jelenlét a nyomozásban. *Magyar Jog*, 2001/5.
- Fenyvesi Csaba:** A tanúvédelem és a védőügyvéd. In: **Róth Erika (szerk.):** A tanúvédelem útjai Európában. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002, 81. o.
- Kemény Gábor:** Büntető eljárásjogunk tanúvédelemmel kapcsolatos módosításai, a bennük rejlő lehetőségek tükrében. *Belügyi Szemle*, 2000/10.
- Király Tibor:** A büntető eljárási kódex tervezetének helye a magyar büntető eljárásjog fejlődésében. *Jogtudományi Közlöny*, 1998/4.
- Pataky Csaba:** Ügyvéd a büntetőeljárásban. In: **Holé Katalin – Kabódi Csaba – Mohácsi Barbara (szerk.):** Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2009, 369–391. o.
- Róth Erika:** Hogyan és kitől védjük a tanút? In: **Róth Erika (szerk.):** Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre. A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13–14. Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Budapest, 2001, 113–119. o.
- Screvens, Raymond:** Le statut du témoin et sa protection avant, pendant et après le procès pénal. *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, A. 69. 1. Janvier 1989